

RECENZÍÓK

BENCSIK Péter

A határfogalom főbb statisztikai jellemzői Magyarországon 1911–1915.

Geodézia tekintetében pontosan kitűzött határvonal, amelyen a határozat és a határfogalom törvényi úton szabályozott formában valósult meg, a magyar állam történetében első ízben a dualizmus időszakában jött létre. Ebben a korban állították fel a – polgári magyar állam kialakulásának részeként – azokat a szervezeteket, amelyek a határfogalom ellenőrzését, illetve az utiokmányok kiállítását és az utasforgalom statisztikai felmérését a teljes Magyar Királyság területére kiterjedően egységes módon megvalósították

A korabeli statisztika mai szemmel nézve rendkívül érdekes és jól tükrözi az államvezetés felfogását, illetve az európai gyakorlatot a személyek szabad mozgása, a lakhely szabad megválasztása témákban. Ugyanakkor – éppen a szabadságjogok biztosításából fakadóan – a korabeli statisztikák nem minden pontosak, bár a tendenciák nyilvánvalóan jól érzékelhetőek.

A Magyar Királyság állampolgárainak vándorlási tendenciáit igyekszik a szerző körültekintően feltárni írásában. Valószínűleg már sohasem fog kiderülni, hogy hány ember hagyta el a történelmi Magyarországot kivándorlási céllal, hiszen a kivándorlás fogalma is eltért a maitól. A dualizmus időszakának kezdetén még nem végeztek e vándorlásra vonatkozó statisztikai gyűjtéseket. A későbbiek során pedig a statisztikák értelemszerűen nem tükrözheték azokat a vándorlásokat, amelyek nem kerültek az adatszolgáltató szervezetek tudomására. A szállító társaságok nyilvántartásai pedig eltérő szempontok szerint készültek, nem tükrözték minden esetben a valós helyzetet, illetve információik részben hiányosak, vagy tévesek voltak.

Mégis nagyságrendileg és az irányultság tekintetében viszonylag helytálló ismeretekkel rendelkezünk a dualizmuskori Magyar Királyság polgárainak vándorlási helyzetéről.

FORRÓ János

Csendőrségtörténeti kutatásaim tapasztalatai

A szerző mintegy egynegyed évszázada kutatja, elsősorban a Fejér megyében működő Magyar Királyi Csendőrség történetét. Feltáró munkája során keletkezett tapasztalatait foglalta össze írásában. Észrevételei egybe csengnek a témakört művelő kutatótársai tapasztalataival. A csendőrségi 12 pontból kiderül, hogy a szervezet a XIX–XX. századi magyar állam leghatékonyabb rendvédelmi testülete volt.

JAKUS János

Az államhatár biztosításának problémái az '50-es évek elején

JAKUS János tanulmánya a magyar határőrizet-történet érdekes időszakába kalauzolja az olvasót. A vizsgált időszakban a magyar állam – nyugat-európai fejlődési tendenciájával összhangban álló – 1000 éves hagyományain nyugvó szerkezetét, az orosz indítatású szovjet struktúrával váltotta fel. Így jött létre – a határőrizeti szervezeteket is bekebelező – Államvédelmi Hatóság, amelynek a hatalmát gyakorlatilag csupán a természet törvényei korlátozták. A pártállam mindenhatósága a magyar határőrizetben is olyan helyzetet teremtett, amely sem a korábbi, sem a későbbi időszakban nem volt jellemző. A pártállam sajátos hatalmi struktúrájában tevékenykedő fegyveres testületek együttműködését mutatja be a szerző. Ennek az együttműködésnek a lényege azonban nem a magyar nemzet érdekeinek a védelme, hanem a Szovjetuniót irányító állampárt vezetése térségre vonatkozó elképzeléseinek a kivitelezése volt, amelyben a magyar pártállam vezetői csupán végrehajtó szerepet tölthettek be.

KÓSA László

A rendőrség és a határőrség együttműködése csapaterő alkalmazásával Somogy megyében

A csekély terjedelmű szűkszavú és mérsékelt jegyzetapparátussal készült tanulmány a magyar állam közeli múltjába kalauzolja az olvasót, amikor a rendvédelmi testületek között mint önálló szervezet foglalt helyet a határőrség. A határőrséget a magyar állam politikai vezetése felszámolta, ezzel 1000 éves rendvédelmi múlttal rendelkező szervezetet likvidált, gyengítve a magyar államot, szegényítve a hazai rendvédelmi kultúrát, megsemmisítve nemzeti hagyományaink vonatkozó részének hasznosítási és továbbfejlesztési lehetőségeit.

A magyar rendvédelem történetének egyedülálló jelenségei valósultak meg a harmadik évezred első évtizedében. A polgári magyar rendvédelem fejlődéstörténetének első időszakában, a dualizmusban – a jelenlegihez rendkívül hasonló körülmények között – hozták létre a polgári magyar állami struktúra részeként, az első magyar önálló polgári határőrizeti szakmai szervezetet a Magyar Királyi Határrendőrséget. Sajátságos módon a – polgári rendszer körülményeihez visszatérő – magyar állam, a gyakorlatban olyan cselekményeket valósított meg, amelyek klasszikusan a keleti despotizmus eszköztáráként híresültek el. Nevezetesen a hatalom megosztásának klasszikus Montesquieu-i elmélet XXI. századi továbbfejlesztett gyakorlata helyett a központi államhatalom kizárólagos monopóliumává silányította a rend védelmét, összevonva a két legnagyobb létszámú rendvédelmi testületet egyetlen mamut szervezetté. Ily módon az ország méreteihez képest hatalmas és bonyolult, rossz hatáskörrel működő szervezetet hozott ugyan létre, azonban ez a testület már minden tekintetben a központi hatalom intencióinak maradéktalanul végrehajtója.

Vajon nem voltak-e bölcsőbbek elődeink, vagy nyugat-európai kortársaink, akik nem törekedtek arra, hogy minden hatalmat hőröcsög módjára magukhoz kaparintsanak. Ők megértették, hogy a polgári fejlődés lényege a hatalom megosztása, a magas szakmai színvonalú szervezetek működése. Nem arra törekedtek, hogy a kormány által a lehető legkönnyebben irányítható rendvédelmi szervezetet alakítsanak ki, hanem arra, hogy a központi és helyi hatalom (kormány és önkormányzat)

Egyaránt jogosultá válhasson elméletileg és gyakorlatilag is a közrend fenntartásában, természetesen biztosítva az egyének önvédelmi és vagyonvédelmi jogait. A központi kormányzat pedig szakmai rendvédelmi testületeket hozott létre és tartott fenn, amelyek működésének nem az volt a lényege, hogy a kormány elvárásait minden körülmények között maradéktalanul végrehajtsák, hanem az hogy a nemzet tagjai számára szakterületükön a törvényben rögzített „közbátorságot” biztosítsák.

Magyarországon a keleti despotizmusra emlékeztető rendvédelmi struktúrával szeretnénk nyugat-európai típusú polgári demokráciát megvalósítani?

NAGY György

A magyar határforgalom ellenőrzésének sajátosságai 1945–2005

A szerző a magyar állam biztonságpolitikai koncepciójából igyekszik levezetni a vizsgált időszak határforgalom ellenőrzésének jellemzőit. A XX. század elejéig terjedő történelmi bevezetőjével igyekezett megalapozni azon feltételezését, hogy az 1945 és 1955 között működő határrendőrség a dualizmus korú Magyar Királyi Határrendőrség mintájára létesült. Azon kívül azonban, hogy mindkét szervezet kétség kívül határrendőrség volt a két testületnek nem sok közte volt egymáshoz. A korabeli magyar határőrizeti szervezettel összefüggő történelmi eseményeket és légkört híven tükrözi, a vonatkozó dokumentumok teljességre törekvő feldolgozását megvalósító alkotás. Az alkalmazott fogalmak azonban mint a katonai és a rendészeti biztonság idegenek a vizsgált időszakról és napjaink vonatkozásában is vitatott a tartalmuk. A történelmi tények nem igazolják a szerző azon igyekezetét, hogy a határrendőrséget kizárólag útlevelellenőrző szervezetként látassa. Különösen abban a tekintetben hasznos a tanulmány, hogy jól érzékelteti a különböző korok magyar államának a határ őrzéséhez való viszonyát, illetve ennek a viszonyulásnak a határforgalom ellenőrzését is megvalósító szervezetre kifejtett hatását, amely végül az önálló magyar határőrizeti szervezetek megszüntetéséhez vezetett.

NAGY László

A Magyar Rendőrség-történeti Múzeum története alapításától napjainkig

A szerző a Rendőrtiszti Főiskola hallgatója. A publikált tanulmány a diplomamunkája szűkített kivonata. A tanulmány lényegében három fő részből áll. A szerző egyrészt bemutatja a múzeum jelenlegi kiállított anyagát, másrészt pedig az intézmény történetét ismerteti. E mellett nagy vonalakban vázolja a múzeum törvény szabta feladatkörét és az aluldotáltságából fakadó szakadékokat is érzékelteti amely a feladatkör és a lehetőségek között táton.

PARÁDI József

Tények és érzelmek egy hajdani magyar rendvédelmi testület története kapcsán

A szerző politikai preconcepcióktól mentesen, érzelmi befolyásoltság nélkül, a történelmi tények egzakt értékelésével igyekszik a testületről véleményt nyilvánítani. A szerző dolgozatában azzal a jelenséggel foglalkozott, hogy Magyarországon – egy évszázadon belül – három ízben hozták létre, illetve szüntették meg a szervezetet. A tanulmány a szervezetet ért leggyakoribb vádakkal is foglalkozik, nevezetesen a tömeggyűlések elleni fellépésével, a zsidók deportálásában való részvételével, a politikai rendőrség jellegű tevékenység végzésével.

PARÁDI József

A XIX–XX. századi magyar forradalmak rendvédelme

A szerző az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc, az 1918–1919-es őszirózsád forradalom és tanácsköztársaság, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc rendvédelmét három szempont szerint értékelte, nevezetesen a militarizmus, a centralizáció és a profizmus szemszögéből. Vizsgálata során – az általa ugyan nem forradalomnak tekintett, de mások szerint annak tartott időszak – az 1945–1949-es periódus rendvédelmének az értékelését is megvalósította. A kutatott témára vonatkozóan egyértelműen megállapítható, hogy ezen időszak rendvédelmét a militánság, a centralizáció jellemezte, valamint a profizmus hiánya. A szerző álláspontja szerint nem tartható az a vélemény, amely a militánságot, a centralizációt és a hűség profizmus elé helyezését a diktatúrák rendvédelméhez köti. A szerző lényegében a rendvédelem doktrína értelmezését cáfolja, mely szerint a diktatúrához kötnék egyes kutatók olyan jelenségeket, amelyek nem állnak összhangban elképzeléseikkel, ennek érdekében pedig a történelmi valóság átértelmezésétől sem riadnak vissza.

SUBA János

A magyar-román határ „pontosítása”

A történelem folyamán felhalmozódott „határkérdések” a polgári magyar állam kiépítésével újra a felszínre kerültek Ezeket a kérdéseket meg kellett oldani, jogi (diplomáciai) úton lerendezni, törvénybe iktatni, és a műszaki munkálatokat elvégezni. Az 1886–1887-ben, Bécsben ismét összehívott nemzetközi vegyes bizottság megállapította az osztrák (magyar)- románhatárvonalat, amelyet a terepen kitűztek. Az 1888. XIV. tc szerint a határkijelölést követő két év múlva, az után pedig minden tizedik évben vegyes bizottsági határvizsgálatnak kell történnie abból a célból, hogy a határvonal ott, ahol „változást szenvedett volna, ismét helyreállíttassék” 1890-ben történt az első határvizsgálat. Ez alapján rendelték el a közel 900 kilométer hosszú határvonal részletes felmérést és térképezését, amely háromszögeléssel és sokszögeléssel történt meg 1894–1899 között. Az új határtérképmű 425 szelvényből állt. 1900-ban és 1910-ben ismét határvizsgálatot tartottak.

SUBA János

Magyarország határán létesített műszaki záruk felszámolása 1956-ban

A szerző tanulmánya kezdetén az ötvenes évek elején lefektetett műszaki zár méreteit és összetevőit ismertette. Ezt követően tért rá a nyugati és a déli határszakaszok mentesítési folyamatok leírására. A tanulmány tartalmazza a felszámolt eszközök típusát és számát, a mentesített határszakaszok hosszát, továbbá a mentesítő alakulatokat, azok létszámát és a mentesítéssel eltöltött idejüket. Mivel a mentesítés különösen veszélyes tevékenységet jelentett, ezért e feladatra vezényelt személyi állomány speciális felkészítésben részesült, amelynek fontos eleme volt a gyakorlás. A feladat jellegéhez s méretéhez viszonyítva viszonylag mérsékelt számú sérülés és baleset történt.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

A magyar és a szovjet légideszant- és légiszállító csapatok tevékenysége az 1956-os forradalomban

A szerzőpáros ugyan foglalkozik a magyar légideszant csapatokkal is dolgoztában, azonban csupán az előzményekre irányulhatott a vizsgálat, hiszen a forradalom időszakára a Magyar Néphadsereg szervezetéből kiiktatták a deszant alakulatokat. A szovjet hadsereg deszant csapatai viszont kulcsfontosságú szerepet játszottak Magyarország megszállásában. A sikeres szovjet művelet – amellyel az eredeti elképzelésekhez képest lényegesen megváltozott helyzetre reagált a szovjet vezetés – jelentős mértékben a légideszant csapatok alkalmazásának volt köszönhető. A magyar nemzet számára gyászos események szovjet szempontból sikeres műveletet alkottak, amelyek tapasztalatai gyarapították a korabeli hadtudományt. A tanulmány-

ből kiderül, hogy a tiszteletre méltó teljesítményt nyújtó magyar forradalmároknak semmi esélyük sem lehetett a győzelemre. Harcuk és haláluk nem a jelent, hanem a jövőt szolgálta.

VEDÓ Attila

A '90-es évek politikai változásainak hatása határmegjelölésünkre és határjeleinkre

A szerző alkotása négy részből álló tanulmánysorozat, amely a geodéziailag kitűzött magyar államhatár kezdetétől napjainkig kíséri végig az államhatár jelek változásait. A kiegyezéstől az ezredfordulóig tartó időszak alatt, a történelmi Magyarország és a trianoni békediktátum által megcsonkított ország valamennyi határjel típusát feldolgozta a szerző. Ebben a tekintetben az első mű amely a téma komplex feldolgozására tett kísérletet. A szerző főiskolai tanulmányai során kezdett el foglalkozni a témával. Az 1997. évi Országos Tudományos Diákköri Konferencia Hadtudományi Szekciójának Rendvédelem-történeti Tagozatában szerepelt a mű, amely a szekcióban első helyezést ért el. Célszerű volna a témát – amelynek a szerző által megvalósított feldolgozása a vonatkozó joganyag és szakkiadványok, valamint a keletkezett levéltári dokumentumok feltárását is tartalmazza – monográfiaként is publikálni, hiszen az egyetlen alkotás, amely a témakört teljes egészében feltárja. Hasznos volna a vonatkozó térképek és valamennyi határjeltípus kronológiai, illetve geográfiai rendszerezésű rajzának vagy fényképének katalógus jellegű bemutatása is.